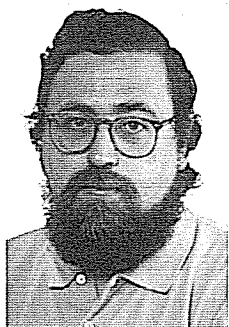

L'Horta de Lleida: un fràgil ecosistema

Ens és tan familiar l'horta de Lleida que dóna la sensació que no cal fer res per mantenir-la viva o, fins i tot, esplèndida. Potser oblidem que l'horta és el resultat de més de mil anys d'història.

De vegades, plantegem els temes com si les accions de l'ésser humà sobre el medi fossin

acumulatives. Si l'horta és el resultat de més de mil anys d'història, això sembla voler dir que és la suma de moltes realitats positives. Res més lluny de la realitat. En la pell de l'horta es dibuixen els encerts i els fracassos de moltes generacions de lleidatans que hi han trobat un mitjà de vida i un àmbit per a viure o per al lleure. L'horta no és pas una creació cristiana, sinó andalusí. La gestió dels recursos d'aquella civilització s'allunyava de la gestió pròpia del feudalisme medieval. A Al-Andalus l'aigua generava fruits amb què s'alimentaven amb gust els seus habitants. Feien sèquies perquè la terra donés el millor d'ella mateixa: la vida. Per contra, per als nobles, l'aigua era un recurs que permetia obtenir rendes, més rendes de la pagesia. Fins a tal punt de desenvolupament devia haver arribat l'horta andalusí de Lleida que els comtes de Barcelona i d'Urgell la repoblaren sense donar la terra i l'aigua als nobles, en lloc d'això la reservaren per a la pagesia repobladora.

Ibn Al-Labban, el segle XI, escriví:

Era una terra
que semblava coberta de torxes,
que plantes sorgides en els esperits
haguessin encés.

A la vora del seu riu,
hi havia horts esquitxats de pujols,
petits boscos d'oms
feien ombra.

("Mirant l'horta germana del Guadalquivir")

Però l'horta de Lleida era a la cruïlla on s'expressaven molts dels conflictes que enfrontaven les Espanyes (o les Europes): la Guerra dels Segadors, la Guerra de Successió, la invasió napoleònica, la Guerra del 36,

etc. El primer d'aquests conflictes, al segle XVII, deixà la contrada ferida de mort. Fou tal la destrucció dels habitatges pagesos dispersos que ja no tornaria a repoblar-se fins les primeres dècades del segle XX.

"Ite llerdam"! era l'exclamació amb la qual els ciutadans de Roma enviaven a "pastar fang", en el llenguatge col·loquial. Llerda era una zona pantanosa on l'ésser humà encara no havia deixat la seva empremta definitiva. Al segle XVII, aquesta expressió recuperaria el seu sentit.

L'horta de Lleida, com tot sistema agrícola, és un ecosistema humanitzat, en el qual s'estableix un delicat equilibri entre el medi biològic i el medi humà. Si un dels elements es separa del sistema, –ni que sigui temporalment (concentrant la població dins les muralles)– aquest fa fallida. Els prohoms lleidatans de la fi del segle XIX –per exemple, Antoni Blàvia o bé Pleyán de Porta– s'esforçaven en destacar que aquest divorci no feia cap bé a l'horta de Lleida, on moltes partides tornaven a tenir aigües estancades, amb el conseqüent perill de contreure malalties. La colonització i el repoblament de l'horta esdevenia imprescindible.

Des dels anys seixanta del nostre segle, l'horta de Lleida ha experimentat un procés constructiu sense precedents. Molts ciutadans de Lleida s'han fet els seus refugis d'estiu –o, de vegades, més permanents– en el bell mig de les parcel·les que posseeixen. L'horta de Lleida no només ha estat repoblada, sinó que ha estat molt urbanitzada. Sense perdre la seva històrica funció productora, ha esdevingut un lloc també de descans i de lleure. Només un agrarisme acèfal podria trobar negatiu aquest nou ús social de l'horta de Lleida. Però permetre que els nous usos trenquessin un altre cop les relacions ésser humà / medi seria una irresponsabilitat col·lectiva.

Probablement, allò que la història –"magistra vitae"– ens ensenya és a no ser indiferents davant de les eines (l'aigua, el foc, la terra i l'aire) que la Terra –sempre tan tossuda, ella!– ens facilita ■

Enric Vicedo Rius
Universitat de Lleida